ԵՐԱՅԻ

Տարեգրություն Լուսոյ

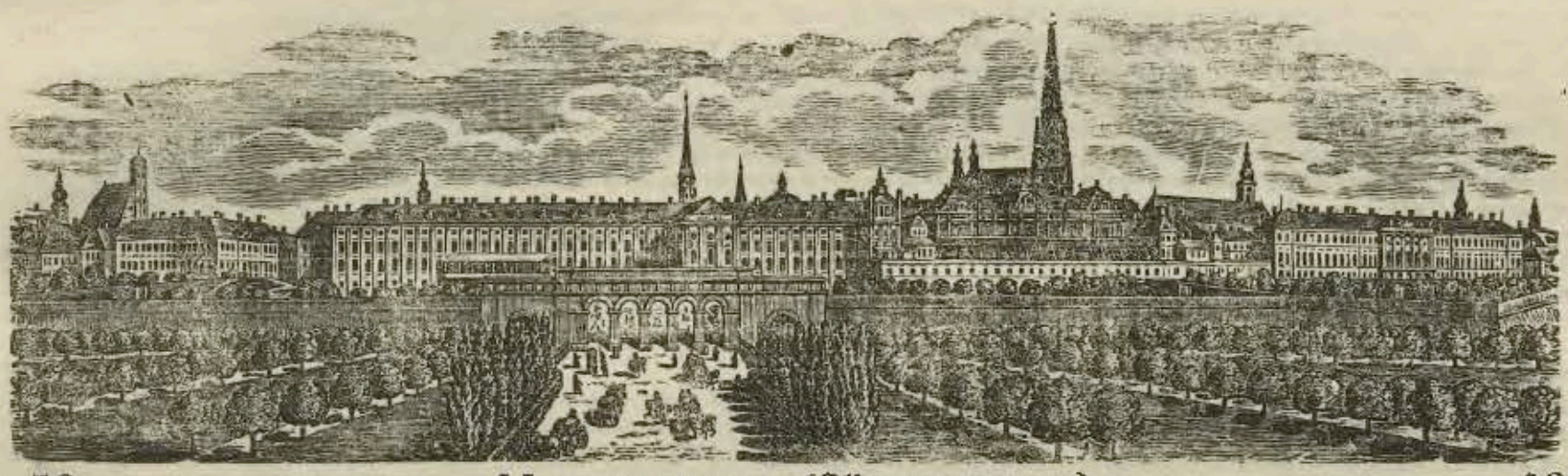

ԹՒ 50 — 11 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ (29 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ) — 1849

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԹԻՒԱԲԵՐԻՆ.

ՌՈՒՍՏՐԻԱ. Նոր պատուոյ կարգ։ Քարի մոյ կարգաւորութիւն մը։ Զիւռ։ — Սանմարտան։ Պատուհիւն ու գանձութիւն։

ԳԱԼԻԼԻԱ. Կոմսնակցութիւններ եւ Լուտ. Նարոլեան։ Քանի մը դեսպաններ կը հրաժարին։ Արեւելեան խնդրոյն վրայ։ Լիոն քաղաքին ջուր կը կոխէ։ Օգասարիով մամուրդութիւն մը։ Պարոդիայի խնդիրը կը վերջանայ։

ԱՆԳԼԻԱ. Ընտրեալ կայազ նաւատորմիղը։ Ալարանաց տեղը կը փոխուի։ Լոնտոնի դրամատոնին մէջ որոշումը։ Օկնանը ապանոցները կը տարածուի։ Եվրիկեի համար վանաւանութեան ընկերութիւն մը։ Իրլանտայի վիճակը։

ԳԻՇԻՐԱՆԻ. Իրիսուրդ ժողովը։

ՍԱՐԴԻՆԻԱ. Պատանութիւն մը։ Զիւնե պատճառած վնասներ։

ՀԱՅՈՐԱՅԻ ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ. Գաղղիայի զրաց նոր հրամանատարը։ Նոր ազգ Ընդարձակ։

ՍԻՍԻԼԻԱ ՈՒ ՆԵԱՊՈԼԻՍ. Պատուհանի տուրք։

ՍՊԱՆԻԱ. Գաղղիայ զրաւոնները։ Երկրաշարժական ընկերութեան մեծ խնդիրը։

ԼՈՒՍԻՏԱՆԻ. Անգղիայի հետ երկպատակութիւն։ Սինեսատանի կայմերը նաւեր կը խարուին։

ԻՏԱԼԻԱ. Թեսաղոնիկի Շնչավիճոց հետ ուղղակի խօսել կ'ուզէ։

ՕՍՄԱՆՅԱՆ ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ. Պանիայի ու Աւստրիայի լուրեր։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ. Անգղիայեր Եգիպտոս քանի մը գլխաւորները կը բանտեն։ — Պարի կղզոյն քանի մը իշխանութիւնները կը հնազանդին։ Սիամի մէջ մարդասպանութիւն։

ՍԻՍԵԼԱՍՏԱՆ. Բոլորովկայոց հետ երկպատակութիւն։

ԱՓՐԻԿԷ. Անգղիայի արարքները։

ՈՒՍՈՒՄՊԱՆԱՆԵՐ. ԱՅՏԻՆՅՈՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ. Հայաստանի վրայ հնագրերուան լուրեր։ (Շարունակութիւն.)

ԱՂԹԱՐՀԱԳԻՏԱԿԱՆ. Ափրիկէի Դոմանագրաս երկրին ընչաքը խմբագրութեան առաքարկութիւնը։

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՈՒ ՏՈՒՏԵՍԱԿԱՆ. Ն. Նոր մեկ ու վերատեսակ բարեկամ։ Բ. Երկրի նոր սեռական պարարտութիւն։ Գ. Լեռատրա փամիթերը. Նոր մարդեր։

ԲՈՒՆԴԻՏԱԿԱՆ. Կարգ մարդոց գործեր։

ԱՒՍՏՐԻԱ.

ՎԻԵՆՆԱ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 10

ԿԱՅՍՐԸ ամենայս Զին իր գահակալութեան տարեդարձին օրը նոր պատուոյ կարգ մը հաստատեց, որ պիտի'որ անուանուի «Ֆրանցիսկոս Յոզեֆի կարգ»։ Նորս նշանը տէրութեան ինչ եւ իցէ ծառայութիւն ընող արդիւնաւոր մարդիկներու պիտի'որ տրուի, առանց անոնց ասիճանին, վիճակին ու կրօնին նայելու։

— Լրագրաց պաշտօնական հրամանն տուաւ որ Աւստրիայի արուեստաներու յառաջ տանելու ընկերութիւնները ասկէ եօթը՝ գրեն օրինակի (մոդելի) համար բերել, տուած բաներուն տակնու

— Լոնդոնի գրամատեղանը (պանգան) փոխանակագիրները կոտրելու առնն առած հարիւրին երեք (%3) շահը՝ երկուք ու կէսի (%2½) իջեցուց։

— Լոնդոնի մէջ մնացեր Մէնենիկ ու իր կինը՝ որ Պ. Օ'գոնորը սպաննած էին (տես թիւ 45), հրապարակաւ կախուելով՝ շատ վիճաբանութիւնոց նիւթ եղան, վասն զի Անգլիացւոց ռասիկ ժողովուրդն որ ապանութիւն սոսկալի գործողութիւնը գազանական յօժարութիւնամբ մը կը տեսնէ, ասոնց դամ ալ նոյնը սաստիկ եղաւ։ մը ցուցուց։ Մէնենիկին ու իր կնոջը կախուած հրապարակին մէջ խաժանուած ամբոխը բոլոր գիշերը կեցաւ, հեռաքրքրութեամբ հանդիսատես եղաւ ու մինչեւ առաւօտ ցնծութեան ձայներ կ'արձակէր։ Ըստ բանս Անգլիայի կրթեալ մարդիկներուն վերջին ատենանի տհաճութիւն տուաւ, եւ ասոր համար ամենք սկսան գրել որ մահուան պատիժը բոլորովին վերցուի, իսկ ուրիշ շատերը կ'ուզեն որ ասկից ետքը կատարելագործուիներ վճռեալ մեղաւոր պատիժը քիչ վանելու ատենը ծանուկ կատարուի։ Բայց դի մեռնողներ անձինք կը տեսնեն որ խուժանը այսպէս ապանութեանց նկարագրով՝ բարքը կ'ապականի, սիրտը խիստ, վայրենի ու անողորմ կ'ըլլայ եւ կը սկսի մարդասպանութեան վարժիլ ու քանի տեղ չընել եւ. արիւնէ չսոսկալ, որուն հետեւութիւնները շատ ազէտալի կրնան ըլլալ։ Հաւանական կ'երեւայ որ ասոնց խորհրդարանի առջեւ եկլ։

— Իտալիոյ վիճաբանները միայն Ափրիկէի համար Եւրոպական ընկերութիւն մը հաստատել կ'ուզեն, որուն 2000 բաժանորդ (actionnaire) անդամ պիտի՝ ըլլայ՝ ամէն մէկը 50 լիրա տալերին գնելով, ուստի եւ ընկերութեան բովանդակ գրամագլուխը կ'ըլլայ 100,000 լիրա տալերին։ Ասոր կէսն արդէն ստորագրուեր է։

— Տիւրլին բոդ լրագիրը Իրլանդայի 'վիճակը քիչ մը հանդիստ ու յաջող կը նկարագրէ՝ թէ հանձքին թէ առուտուրին եւ թէ տարկին շահաւորութեան կողմանէ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Լայպցիգ ժողովելու Գերմանական պատգամաւորները կ'ընտրուին։ Միայն Պրուսիայի կողմանէ 158 հոգի պիտի՝ որ ըլլան։ ասկից զատ Գերմանիայի 24 պզտիկ տերութիւններէն երեսփոխան պիտի՝ գայ։ Ըստ տերութիւններուն են 1. Պատն, 2. Հեսսեն Դասսել, 3. Հեսսեն Տարմշդատ, 4. Սաքսոնիա Վայմար, 5. Մէքլենպուրկ Շվերին, 6. Մէքլենպուրկ Շդրեղից, 7. Օլդենպուրկ, 8. Դասսաս, 9. Պրաունշվայգ, 10. Սաքսոնիա Գոտուրկ Կոթա, 11. Սաքսոնիա Մայնինկէն, 12. Սաքսոնիա Ալթենպուրկ, 13. Անհալդ Տեսսաս, 14. Անհալդ Գէսդն, 15. Անհալդ Պրեռնպուրկ, 16. Շուարցպուրկ Ռուտոլպատ, 17. Շվարցպուրկ Սոնտերսհուզէն, 18. Շաումպուրկ Լիբբէ, 19. Լիբբէ Տէտմոլտ, 20. Ռոյս երիցագոյն ճոհմի, 21. Ռոյս կրտսեր ճոհմի, 22. Լիւպէք, 23. Պրեմէն, 24. Համպուրկ։

Իսկ ասոնց խորհրդարանին մասնակից ընտրելիները գլխաւորապէս են՝ Աւստրիա, Պաւիէրայի, Սաքսոնիայի, Հանովէրի ու Վիւրդէմպէրկի թագաւորութիւնները։ Ասանկով Գերմանիա երկու մեծ կողմնակցութիւն բաժնուած է, որոնցմէ մէկը պատրաստ ասոնց վերջինը կ'ուզէ ամբողջ Գերմանիայի մէջ միայն դաշնակցութիւն, իսկ առաջինը կ'ուզէ երկու դաշնակցութիւն՝ մասնական եւ հանրական։ Գերմանիայի ասոնց անմիաբանութեան դլխաւոր չարս պատճառ կրնանք դնել, այսինքն Ոմանք միայն իրենց իրաւունքը պահել կ'ուզեն։ Ոմանք պարզապէս իրենց շահին նայելով՝ ասոնց փոքրիներու առնն իշխանութիւններն ընդարձակելու կը նային։ Ոմանք կը ջանան որ ինչ եւ իցէ կերպով ապրիլ միանայ ու զրաանայ։ Ոմանք ալ միայն կրօնական հոգւով կը շարժին, այնպէս որ բաղաքականները մէկ կողմ, կամ ուղիղ եկեղեցւոյ հաւատացեալները մէկալ կողմ։ Շատ բաղձալի բան է որ ասոնց ամէն խնդիրները խաղաղութեամբ լուծուին, բայց դժբախտութեամբ կը վախցուի որ ասոր դայրը մինչեւ պատերազմ երթայ ասոնց կողմանէ Անդլիայի լրագիրները աւելցապէս ասոնց կողմանէ կը վախցնեն։ Գերմանացւոց միութիւնը որչափ որ անաչառ քաղաքագիտաց ցանկալի է՝ երեւայ, այնչափ ալ Ռուսաստանի եւ Անդլիայի փուշ է, վասն զի ասոնք իրենց շահին համար չեն ուզեր որ Գերմանիա միանայ ու զօրանայ։

ՍԱՐԴԻՆԻԱ

Պոսդիքոնշիոնի լրագրին Ջենուայէն նոյեմբերի 20ին կը ծանուցանեն որ գարնանի դուռաճանութիւն մը յայտնուեր է։ Տերութեան մարդիկները բրանտի (պոքուշ) մը ռակաթի վրայ քիչ մը կասկած ունենալով՝ բայրին ու ձկերուն մէջ նաւնակ մը դտան եւ իմացան որ զինուորաց կնանքին դարանակալ ընկերութիւն մը կայ եղեր, որուն գլխաւոր նպատակն է եղեր՝ զորքին ձեռքէն զէնքերը յափշտակել ու. դէմ դնելու անկարող ընել։ Նաեւ զօրաց մեծերուն համար թիրոն ու. գաշոյն պատրաստուած է եղեր։ Ըստ դատաւորներէն 22 հոգի արդէն բռնուեցան, բայց զինուորաց մեծերուն ալ հրաման դնաց որ առանձին չպտտին, հետեւաբար լերթան ու. դիրքերը գոնա չելլեն։

— Իսպանիոյ զանազան կողմերը, նոյնպէս Շամպերի ալ սաստիկ ձիւն գալուն եւ հալելուն պատճառաւ. մեծամեծ վնասներ եղան։ Լէս (Lesse) գետը շատցաւ, քանի մը կամուրջները կոտրեց, քանի երկիրները կոխեց ու Շամպերի քաղաքին մէջ մնաւ։ Ալյեւալ պզտիկ գետերը ջրի մէջ մնացին, նաեւ շատ անձինք խրցուեցան։

ՀԻՍՈՒՍԻՍ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

Ինտիանոս լրագիրները Պաղեստինէն Հռոմ նոր խրկուած Պարակէյ ա'Դիեռ զօրապետը շատ կը գովին, գլխաւորաբար ասոր համար որ Քիւրտ կը խօսի, շատ կը գործէ։ Ըստ մարդը իր խրկուելուն վրայ հրապարակաւ ծանուցանելով՝ Հռոմի բնակչաց մեծ ուրախութիւն պատճառեր է։ Քանի մը Հռոմայեցիք խնդրոյ մը համար անոր դիմած ու բողոքած էին։ ինք ասոր պատասխան առեր է որ իրեն տրուած հրամանն ա՛ է՝ Հռոմի կառավարութեան գործերուն մէջ ամենեւին չխառնիլ, հապա բոլորովին ազատ թողուլ, եւ ամէն կարելի միջոցներով ջանալ որ Ս. Քահանայապետը շուտով իր երկիրները դառնայ։ Ըստ զրպարտիչներ՝ գուցէ Ս. Քահանայապետը Հռոմ դառնալու յորդորելու համար՝ անձամբ ճորդիչի գնաց։

— Նոյեմբերի 24ին Դաղոյէ Զիրքարելի անունով մէկը կառավարիչ կարդինալներուն ներկայանալով՝ պահանջեց որ անմիջապէս իրեն 100 սկուտ (ռիալ) տան, եւ կը սպառնար որ չտալու ըլլան նէ՝ ձեռքի դանակովը ինք զինքը կը զարնէ կը սպաննէ։ Կառավարիները գիտնալով որ ասոնց պզտիկ պահանջմունքը զիջանելու որ ըլլան՝ անկից ետքը շատերը նոյն միջոցը ձեռք առնելու կը սկսին, ջանային որ իւրաքանչիւր խաբեբայով մարդը զբաղցնեն, մինչեւ որ ծառաներն եկան ու բռնեցին տարին, բայց անիկայ արդէն իր կուրծքին դանակի հարուած մը տուած էր։

ԱՍԻԱԼԻԱ ՈՒ ՆԻԿԱՊԵԼԻՍ

Լիսիայի կղզւոյն մէջ արքունի հրամանաւ պատուանդի գրուի հաստատուեցաւ, ինչպէս որ Անգլիա ալ կայ։ Ըստ օրէնքին զօրութեամբը ամէն մէկ պատուհանի համար պիտի տրուի տարին 2 ֆրանկ, որ դրեթէ 150 փարայ կ'ընէ։ բայց 2000էն պակաս բնակիչ ունեցող տեղերը, ինչպէս նաեւ աղքատներէ բնակուած միայարկ (դէր քոմ) տեղերը նոյն տուրքէն ազատ են։ Դարձեալ ամէն մէկ խանութի՝ տարին 4 ֆրանկ պիտի՝ տայ, եւ պզտիկ գործեր ունենալու որ ըլլայ՝ անոնց ամէն մէկուն համար ալ նոյնպէս չորսական ֆրանկ տալու է։

ՍՊԱՆԻԱ

Մադրիտ, նոյեմբերի 20։ Շատ գարշելի զօրապետներ ու պաշտօնակալներ մեծագուշոյն ներկայանալով՝ շնորհակալ եղան որ իրենց թողութիւն տալով՝ պաշտօններնուն մէջ նորէն հաստատեց։

— Սպանիոյի երկրագործական ընկերութիւնը մեծ խնջոյք մ' ըրաւ։ սեղանի վրայ դրսի երկիրներէն եկած ուռենիք կամ ընկոյզ ամենեւին չկար։ Կերակրէն ետքը 270 կոչնականներուն մեծ մասը՝ արուեստի սովորութեան նման՝ ազնիւ համագամներով, պտուղներով, ընկոյզներով ու ծաղիկներով պարգարուած հիւսուածոյ փառաւոր բուրգ (խրէտ) մը թագաւորոյն ընծայ տալին։ ասիկայ այնչափ մեծ էր որ վերի չկրնալով հանել՝ արքունի պալատին քակը դրին։ Ըստ խորհրդարդ բուրգը ճամբան 20 հոգի վերցուցած կը տանէին, ուստի էնրամաշտոց գունդը իր նուագները կը հնչեցնէր, ու երկրագործական ընկերութեան անդամները ջահերով եւ ուրէն կ'երթային։ Թագաւորին մեծ հաճութեամբ ասոնց ընծան ընդունեցաւ, որովհետեւ շատ ճարտարութեամբ հիւսուած ու միայն Սպանիոյի բերքերովը զարդարուած էր։ իր մեծ հաճութիւնը ցուցնելու համար հրամայեց տուաւ, որ ընծայաբերները իր ձեռքը պագնեն։ ասիկա մեծ շնորհք կը սեպուի։

ԷԼԵՒԻՏՅԱՆԻ ԳԱՐ ԲՈՒՐԳՈՒԿԱԼ

Պէտք մը ամիս յառաջ Ամերիկայի Մաքայ թերակղզւոյն վրայ Լուսիտանիացի Պ. Ամարալ կուսակալը՝ որ եղեր Զինաստանի ծովանեցեալ, Անգլիացի յանցաւոր մը բռնած բանտ դրած էր, ինչպէս որ բոլոր օրինաց իրեն կ'ինար։ բայց յանցաւորին դատաստանը չկարուած՝ Անդլիացիք նաւերէն եկան ու. բռնութեամբ նոյն մարդն ազատեցին։ Ըստ պատճառաւ. Լուսիտանիայի ու Անդլիայի մէջ կռիւ մնաւ։ Լուսիտանական կառավարութիւնը Լորտ Բալմերսդընին առ բանիս համար գրեց, որն որ հեգնական պատասխան մը տուաւ ու Բորդուկալացոց Մաքայի մէջ Անդլիացւոց վրայ ունեցած իրաւանութիւնը տարակուսի տակ կը ձգէր։ Լուսիտանիա նոյն պատասխանին վրայ գոհ չըլլալով՝ Բրիտանիայի պաշտօնէից գահընկեց Լորտ Ճոն Ռասէլին գիմեց, որն որ աւելի բարեկամական պատասխան մը տուաւ։ Հիմա կ'երեւայ որ թնդիրը երկու կողմն ալ գոհ ընելու կերպով մը պիտի՝ լմընցնայ։

— Իսպանիոյ նոյեմբերի 19ին կը գրեն որ Բարցելոնայի կառավարութիւնը իրեն հարկաւոր չեղած նաւերուն բոլորն ալ Սինեսատանի կողմերը խարբեր է՝ հաւանականապէս Սինեսացիներէն հատուցում պահանջելու համար։

ԴԱՆԻԱ ԿԱՄ ՏԱՆԻՄԱՐԿ

Շլեզուիկ-Հոլշտինայեան հիմնական կառավարութեան գրած մէկ թղթէն կը տեսնուի որ Ջանիմարգայի թագաւորը յանձն առեր է՝ ուղղակի տեղացոց կառավարութեան հետ խօսիլ ու խաղաղութեամբ հաշտուիլ։ Լոյս։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ

Պոմբէյ։ Էկիպանէն նոյեմբերի 25ին Բրէյլի լրագրէն կը գրեն որ 16,000 Օսմանեան կանոնաւոր զօրք եկաւ նոյնչափ մին ալ կը սպասուի։ Բայց անոնցմէ քանի մը Անոնաւոր դիմուորներուն բրած բռնութիւնները պատճառ բերելով եւ միշտ տարքը վանելնէն նեղուելով՝ իրենց Պասրէ դրկեաւորին յորդորանքը նոքան կը ժողվին։

Լոնդրա։ Փարսականաց խնդիրը յաջողութեան ելլելուն համար՝ բարձրագոյն Դուռը դարձեալ հրաման տուաւ որ Պէյրութէն ցորեն հանելու արգելքը վերցուած է։ — Աստրիոն. ինչպէս նաեւ Եգիպտոսէն եկած նաւերուն մաքրուելու օրերը կարճուեցան։ Մաքրութեան վկայական ունեցող առեւտրական նաւերն ու շոգենաւերը՝ տարանթոյութեան ընդունակ եղած ապրանքներ դուրս հանելէն ետքը 5 օր դիտի՝ սպասեն։ նոյնպէս պատերազմական նաւերը 5 օր։ տարանթոյութեան ընդունակ ապրանքներ չդուրսհանողներն ետքը 10 օր։ ճամբորդները նաւէն ելլելէն վերջը՝ 5 օր։ Ըստ կարգադրութենէն շատ մեծ շահ կը յուսացուի։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Հնդկաստանի անգլիական կառավարութիւնը Սէյիսերու քանի մը անուանի գլխաւորները բանտ, ինչպէս են Զուլդար Պինդ, Շիր Սինդ, Կիւրոյ Սինդ, Դէջ Սինդ եւայլն։ Ասոնք վերջին պատերազմի մէջ էին, հիմակ ալ դարձեալ Անդլիացւոց դէմ դառնալնուն կը նիւթեն եղեր։

Պոմբայ կղզւոյն պզտիկ իշխանութիւնները արքունի Գլանդոնկ, Դարան, Ասամ, Պալանկ, Պալի Պատանկ, Դասրանան ու Պիանգեր՝ վերջապէս Հոլանդայի վերնագոյն իշխանութիւնը ճանչցան։ Ասկից ետքը իրենց դրօշին վրայ Հոլանդայի դրօշը պիտի գնեն, իրենց երկրին մէջ Հոլանդացիներէն ուրիշ եւրոպայի ոչ թող պիտի չտան որ բնակին, նաւագրութիւնէն ու. մարդասպանութիւնէն պիտի դադրին եւայլն։

Յուսաբ մէջ մնդաղայլը սաստիկ կոտորած ըլլալ է։ Մեռելներն այնչափ դիրքեր են որ ալ չկրնալով տեղջն սովորութեանը համաձայն՝ այրել, սկսեր են գուբերու մէջ դնել։ Շատերն ալ գետն են նետեր։ Օրը մինչեւ երեք հազար անձինք մեռեր են։ Միայն Պանկգոգ քաղաքն ու իր շրջակայ տեղանքը տասուերկու օրուան մէջ մեռածներուն թիւը 30,000էն աւելի է։

ՄԵՆԷՌՍՏԱՆ ԳԱՐ ՀԻՆՈՒՄԸՀԻՆ

Ի Եր՝ յայտ։ Թղթատարով եկած լուրերը կը ծանուցանեն որ Մաքայի վրայ Սինեսացի պաշտօնատարները Բորդուկալցոյ Հոստուցում մը չեն ըներ, ասոր հակառակ Բորդուկալցի կուսակալը մեղադրելուն առատ վարձք տուեր են։ Եղած կռիւներուն անանկ կ'երեւայ որ թնդիրը խիստ միջոցներով եւ դուցէ ալ զէնքով պիտի՝ վերջանայ։

Ա Փ Ր Ի Կ Է

Ռաբեցեր հրամանքէն Սեպտեմբերի 21ին լուրերէն կ'իմացուի որ Անդղիայէն պատրաստած 280 զատ ապարանները հոն հասնելուն պէս՝ ժողովուրդը բոլոր քաղաքաւոր ոգի եղեր, դանդաղները զարկեր եւ ամէն պատրաստութիւնը տեսեր է որ անոնց ցանքը երեքն ամէն կարելի միջոցներով արգելէ, եւ իր երկիրը շտապարձնելու ընդարձակ ընելու թող չտայ։ Քաղաքին պաշտպանները տեղջն կուսակալին մարդ խաբելին որ նաւին ուռենիքը տալին ետքը զարձեալ ետ խաբէ, ապա թէ ոչ՝ կ'բռնեին, մեծ խռովութիւն կ'ելլէ, եւ հետեւութիւններուն դուն պատասխանատու կը լլայ։ Կուսակալը թէպէտ տհաճութիւն յուցուց, բայց չկրնալով ուրիշ բան ընել՝ հրամայեց որ նաւն երկամի նետէ կենայ, մինչեւ որ Անդղիայէն նոր հրաման գայ։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԻՊԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀՈՍԱՍՏԱՆԻ ԶԻՒՍ ՀԵՏԱՖԻԶԻԿԱՆ ԼՈՒԻՆԸ

(Շարունակութիւն, տես թիւ. 33, 35, 37, 39, 41, 43, 46 ու. 48)

Էջմիածնայ լրագրագրութիւնը։ Պարսկի կառավարութիւնը։ Էջմիածնայ մասին։ Հայոց եղեռնը։ Եվրոպան եւ Պարսկի պահպանութիւնն ու իրավունքը։

ԹԻԵՊԵՏ Էջմիածին շատ գաղափար ի վերայ դատարկ նեղութիւններ կրած եր, բայց կ'երեւայ որ ամենեն աւելի վշտալից ժամանակը անցեալ դարուն վերջերն եղաւ, երբ որ Ռուսիոյ Վրաստան մտնելն եւ այնուհետեւ կամաց կամաց Լրիստիոյ գաւառներուն մտաբերեալ։ Պարսիկներդ սեմնելով որ քրիստոնեայ գաւառը տերութիւն մը երթալով ան կողմերը կը տարածուի, սաստիկ կը տարաբնայնին ու կը կասկածին, եւ այնպէս կը սեղմեին որ Պարսկաստանի հպատակ Հայերը, մասնաւորութիւն ու ազատութիւն կ'ընեն։ Ան կասկածը գլխաւորաբար Էջմիածնայ քահանայից վրայ եր, եւ ան պատճառաւ անոնց աւելի տառապանք կը հասցնեին։ Ռուսաց եւ Պարսից մէջ եղած դիւրութիւնն ատեն քանի մը անգամ բանն այնքանի եկաւ որ կասկածողքը մէկքանի քահանաներով Ռուսաց երկիրը փախցնելու ստիպուեցաւ։ Ելպան Միրզա թէպէտ միշտ շոյաբերութիւով կը ջանար որ Էջմիածնայ եկեղեցականները Պարսկաստանի հետ սիրով կապ ու սնով Հայոց սիրոյր շահի, այսու ամենայնիւ, Պարսիկ նախարարներդ մոլեռանդ (fanatique) ու յաւիշտակուած ըլլալով Էջմիածնայ դէմ կատաղութեամբ ակնայ կը նայեին։ Վերջապէս սկսան գաղտագիր, որ Լրիստանայ իշխանութիւնը շատ կամ ու չ պիտի կրնայ նեղել, անոր համար կը մտածէին որ նոյն վանքին մեսցած գանձերը Ռուսերուն ձեռքը թող տան, եւ իրենց տերութիւնը հոն չմնցած՝ ժողովրդին ու եկեղեցականներդ կարելի եղածին չափ կապանն ու կոչտանեն։

Լրիստանի վերջին Պարսիկ կուսակիցը թէպէտ չափազանց արծաթասէր եր, սակայն շատ չափաւորութեամբ ալ վարուելու կը ջանար։ Ասիկա տարին մէյ մը կասկածողներուն պարկեշտութեան կ'ելլէր։ Էջմիածնայ եկեղեցականաց համար ան ժամանակը կարհուծանց ու տրտմութեան ժամանակ եր, բայց տարիպուան էին գէշ խողին լուրջ ելես ընել, եւ նոյն այցելութիւնը իրենց մեծ պատիւ եղած պէս ցուցնել։ Լրբ որ կուսակիցը խան մը խանմ բանտեցաւ Ծրիանէն Ճամբայ կ'ելլէր որ Էջմիածին երթայ, բերդին ուրախութեան թնդանօթներ կը նետուէին ու ձիաւորներն արշաւելով կու գային որ աւետիս տան, թէպէտ բերած լուրերնին դժբ եր։ Ընդհանրապէս բոլոր կղերականք իրենց հանդիսաւոր զգեստներդ հագած՝ կամ ասկալը դիմաւորելու կերթային, Ճամբաներուն վրայ ամենեն ազնուր տիկնոջերդ կը փաւէին որ Պարսիկ կուսակիցը վերայնն քաշէ, ու զանգակներդ մեկնոր հնչելով՝ գանիկա կը բարեւէին։ Կասկածողները վարդ կ'ելլեար ու մեռաւանին դրան մէջ հիւրը կ'ընդունէր, եւ բոլոր բաղմութեամբ ամենեն բա ուեռնակներդ կը տանէր, ուր պատրաստ կ'ելլար հանդիսաւոր խորակներով զարդարուած սեղան մը։ Հասարակաբար Պարսիկ կուսակիցը իր հայկատակներուն (փալխաւորներուն) գնդին հետ օրերով վանքը կը կենար, առատութեամբ կուտէր կը խմէր, իրեն ու իրենցներուն թանկագին բնծաներ կ'առնէր, եւ ան առուն կ'ելլէր կ'երթար, երբ որ մնաւանն ու մնաւորները կը պարպուէին։ Պարսիկ տղաներուն մէկդի քաշուելէն եւարը վանքին կը ջանային որ կրան վանանիրուն տեղը լեցնեն, որուն յաճախակի գործակից կ'ելլային ուխտաւորներն ու աղքատ գեղացիները։ Բայց մասագրութեան արժանի բանն ան է որ այնպիսի հարրուատհարութեանց առն վանքին ունէր նպատակ բնաղկար, քան թէ հիմակ որ խաղաղութեան մէջ են։ Էջմիածնայ տարեկան մուտքը գրեթէ 16,000 արծաթ բուլի է, որն որ գլխաւորապէս Թիֆլիզ ու Լրիւան ունեցած խանութներուն վարձքէն կու գայ։ Թէպէտ ուխտաւորաց բաղմութիւնը տարեւ տարի կը քիչնայ, սակայն գէս երեւելի է։ Պարսկէն Էջմիածին գալուն ասենա մեկ խումբ ուխտաւոր ուներ, որոնցմէ տմանք խոպանի դեսեսս հագած էին, ամանք ալ Զերբէկի։ Ամէն ուխտաւորներդ ճամբուն պղնեալ նեղութիւններն զան՝ յանախ առաւակ ֆիւրանքու կը հանդիպին, եւ առ բարբարոսաց ձեռքովը կը կոչատուին ու շատ անգամ նուռ կեանքներնին ալ կը կորսնցնեն։

Վանի որ Լրբապատոյց ազդեցութիւնն արեւելեան կողմերը կը գտնուայ։ Ասիայի քրիստոնեութեան աւելի եւս մեր գնելու ենք։ Ասիայի քրիստոնեայ ազգաց մէջ Հայադիներն ամենեն բազմամարդ ու ամենեն նշանաւոր կը դասենք։ Ասոր համար ուրեմն վրայ եղած փորը ու հասարակաց ծանութիւններն ալ Եւրոպացոյց շատ սիրելի կ'ըլլան։ Հայկական ազգայնութիւնը պահողները միայն եկեղեցականներն էին։ Հայերը թէպէտ իրենց հայրենական երկիրը կը սիրեն ու կը պատուեն, բայց շատ անգամ հնոնկից ելլելու ոսկալուելով՝ միայն սեմեկա չէր կրնար իրենց ազգայնութիւնը պահել, նոյնպէս իրենց լեզուն ուրիշ երկիրներու մէջ սատ լեզուներու հետ խառնուելով եւ երբեմն քաղաքային մուտ ցուելով՝ միանակ բարեկան չէր բլլար Հայոց ազգայնութիւնը պահել։ Ուստի միայն վանական եկեղեցականներն էին որ ազգայնութիւնը բռնեցին ու կենդանի պահելու եւ հայերէն գրաւածներ հրատարակելով Հայոց հին ու նոր մատենի լեզուն դարձեալ ծաղկեցուցին։

Հայոց կրնական միութիւնը մինչեւ հիմա չէ թէ միայն չաղջոցեցաւ, հապա նաեւ շատ տեղէր իրարու հետ եւ ոչ քիչ մը հարուածեան։ Ասիոյի ներքին գիւղը, որ որ գիտութիւնն բարեբար ճառագայթներդ դեռ չեն թափանցեր, երկու կողման մէջ անհաշտ թշնամութիւն մը կը տեսնուի։ Երկու կողմն ալ հաւատարապէս Հայոցի է, երկուքն ալ մի եւ նոյն արիւնը, մի եւ նոյն պատմութիւնը, մի եւ նոյն լեզուն ունին. ի վերայ այսր ամենայնի մէկ կողմը կամենալիկ եկեղեցական հետ միաբանելով ու մէկալ կողմը դեռ չմիաբանելով բրլայն հանապ միայն։ Ասիայի քանի մը նեղքին տեղւանդրը իրար կ'ատեն, ու իրարու հետ առուտուր եւ բան գործ ունենալ չեն ուզեր, թէպէտեւ ուրիշ ամենայն ազգայ հետ յաջողութեամբ ու խաղաղութեամբ կ'առարին ու կը գործեն։ Ասիկա սատանի ոգեալի բան է։ Գ. Վանեցի Հայոցատանի մէկքանի կուսակիցներ ու ազգասէրներ յատակ եկեղ սատանի գործարար տեսարաններու հանդիսանալով՝ ան գլխուն մէջ շատ ուսուցուս. քանի մը բաւական ուղղութիւններ կ'ընէ։ Մենք սատեր հասարակ չենք ուզեր թարգմանել, գիտնալով որ ան խնդրութիւններդ գիտութիւնն ատրածեան հետ սրեն օր նուազան են ու կը նուազին, եւ հասատ յուսալով որ ազգին հոգեւոր ու մարմնաւոր բարիքն ալեկ մտածող մարդիկներուն գովելի ջանքը օր մը պատշաճ եղանակաւ կը կատարուի ու կը պատեսի։

(Շարունակութիւն ուրիշ անգամ։)

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ

Ամերիկի Դոմինգոյի Եղիսաբ. ընտրը։ Խիստ ամբոխ։ Դոմինիան սուլթանութիւն։

ՄԻԱՅՆ Ամերիկի Դոմինգոյի թագաւորութեան, որ բոլոր Ամերիկի առուտուրին կենդանը կրնայ սեպուիլ, անցածներս Գաղղիացիք բազմութիւնամբ ճանաչողութիւն մ'ընել կ'ուզէին։ Հիմա պ. Պոտիշոն՝ որ ան բանս հնարողն ու մտածողն է, փարիզի Աշխարհագրական ընկերութեան թուղթ մը գրեց, որուն մէջ նախ կը խնայ ու կը ցուցնէ թէ ան բանը ինչպէս մեծ շահ վաճառականութեան, երկրագործութեան ու դիտութեան։ Եռաբը կը սկսի 1788ին ինչուան հիմայ եղած ճամբորդութիւնները համրել, որպէս զի ցուցնէ թէ առանձնականաց կամ քիչուոր մարդիկներու բրած ճամբորդութիւնը սպառակար վերջ մը չիկրնար ունենալ, վասն զի ան քիշուոր խուզեցողը իրենց անոք անոգնական մենաւորութեանը մէջ կամ միանդամայն մի կը յարիշտակուին կ'երթան, եւ, կամ եւրոպացի ըլլալնին ճանչցուելուն պէս՝ իսկոյն տեղացոյցի կը գրնուին կը սպանուին, գլխաւորաբար մահմետական օրինաց վրէժխնդրութեան հետեւանք։ Բայց ասանկներդ կարենան նէ ալ, պրծիլ ու երթալու տեղերնին ողջ առողջ հասնիլ, երբեք գիտնական քննութիւններու ձեւք չեն կրնար դալնել, որպէս զի տեղացի կարծուին ու ապահով մնան։ Դանեւ 100 հոգւոյ խումբ մ'ալ ըլլայ՝ խուզութիւն հանելու բաւական է, բայց ինք զինքը պաշտպանելու շատ տկար է։ Ինչ համար պոտիշոնի առաջարկութիւնն ան է որ՝ 800 եւրոպացիք ու 3—400 ճեզայիրի Ամերիկեցիներէն խումբ մը շինուի եւ ճեզայիրի մէջ գտնուող ազատ կամ գերի սեւամորթներէն ալ 30 հոգի հետերնին երթան, որպէս զի անոնցմով Դոմինգոյի բնակչաց հետ խաղաղ ու ճանչցուելու ընեն։ Պ. Պոտիշոն կ'ենթադրէ որ շատ առանձնական վաճառականներ ալ առանկ կարաւանի մը կ'ընկերանան, որուն հրամանատարութիւնը ըստ Ամերիկեցւոյ սովորութեան՝ բարձր կարգի մարդու, զորավարի մը յանձնուելու է։ Ասոնք գրելէն ետեւ՝ Լուսաւորչի ճամբորդներուն հանդիպած հիւանդութիւններն մէկն է, կ'ըսէ, աչացաւութիւն (ophthalmie). ինչու որ մեր երկրին մէջ ցրուած աւազն ու փոշին, եւ արեւու ճառագայթներուն սատիկ ազդած գեաներն եւ ցոլանալը աչքի ու կոկորդի (դէրդ) շատ վնաս կը բերեն։

Բացատրելու համար՝ ամէն մարդ քանի մը կանգուն կանաչ, ու խիտ շղարշ (դիւրիանի) հեռանանկ որ գիմանկի (սարքի) պէս երեսներնուն վրան գնեն։ Դուարիզները (որ ան կողմերու սեւամորթի ժողովուրդ մին է,) աւազուտ անապատին ան վտանգները դիտնալով՝ երեսներն լաթ մը կ'անցընեն, ու անանկով աչացաւ ու փոշացաւ (նիւանդ) չեն ըլլար։ Երկրորդ հիւանդութիւն է վարակամ՝ ինանչ (խնաչ), որ յանկարծակի ոգ առնելն առաջ կու կայ։ ասոր ձարն ան է որ վրանին շարիկ ու գնդմնասայն (ֆոնկլոյ) անեն։ Խմելու ջրին դէշութիւնը սպառ կ'ըլլայ մէջը քիչ մը խաղտ է խառնել, կամ քանի մը կաթիլ սատիկ ծծմբոյ թթու։ Ան վերջինը բաւական կ'ըլլայ ջրերուն մէջ գտնուած ու ինանչի պատճառ եղած կենդանական կամ անիպին ճեսասակաւ հիւթերն ոչնչացընել։ Նաեւ քիչ մը ամիսներ մուզ (սֆէրտ նէ-լուէ) թեռնչի ու տենդի դէմ հարկաւոր է։

Հասարակ երկայնութիւնը Պոտիշոն կը հաշուէ 70 օրուան ընթացք, իբր 700—750 փարսախ*. բայց օրուան վրայ 10—15 փարսախ կը դնէ, որ խիստ շատ կ'երեւայ։ սակայն ինք կ'ըսէ որ անապատի մէջ աւելի կը քալուի, մանաւանդ որ Եւրոպացիք իրենց գիտնական դիւրութիւններուն ու գլխաւորաբար կողմնացոյցի (ֆոսսոլայ) օգնութիւնովը՝ տեղացոյցի աւելի ապահով ճամբան կը գտնեն։ Իսկ սնցուելու տեղերուն բնակիչներէն վախ չկայ, կ'ըսէ։ Պինդ Ալպ բուսած ապրը իր շահուն համար ան կարաւանիս վնաս չի հասցըներ, մանաւանդ թէ գոյգ կ'օգնէ ալ։ Շոմոդ քարաւանները թէպէտեւ վայրագ ժողովուրդ մին են, բայց իրենց տաճիկ ուղաւոր գնելով՝ իրենց օրիորը կրնայ շահուիլ։ դարձեալ ղեկնիք կունանք վերցընել ապառնալով որ ճեկպիրի հետ բրած առուտուրին կը կլանեն։ Դիմիմունի, Սալէհի ու Ակապի բնակիչները՝ Գաղղիացւոց պաշտպանութեանը տակ ըլլալու ատենակ մը կը ցուցնեն։ բայց արդէն ուրիշ կողմանէ՝ արտաքինի ձանաչելիք կը կտրենք որ բանք, անմիջապէս վախերնէն ամէն թշնամութիւնն ու վնասը կը գայրեցընեն։ Ընկեր մինչեւ։ Դոմինգոյ Դուարիզները կը բնակին, որոնցմէ Ալբաները վախ մը կը ցուցնեն։ բայց ասոնք մէջերնին անմիաբան են ու հազիւ թէ 400—1000 հոգւոյ կարաւանի վրայ յարձակում կ'ընեն։ իսկ Եւրոպացւոց շատ քիչ վնաս կրնան ընել։ ինչու որ կրակի զէնքերէն շատ կը վախնան։

Պոտիշոնի ջանքն ու գրաւածքը որչափ ատատիկ ու զարաւոր ալ է նէ, անտարակոյս Գաղղիոյի կառավարութիւնն անիկա ուրիշ անձանց քննութեան առնէ, պիտ'որ դնէ։ Ան առաջարկութիւնս ի գործ դրուելու համար ձմեռուան ժամանակ ամենէն յարմար է, բայց ալ ան ձմեռ չ'ըլլար, ինչու որ ատենն անցաւ։

ԵՐԿՐԱԳՈՒՐԴԻՆԸՆ ՈՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Ը. նոյ թիւ — Քնոսոսաձ էմէկ։

ՏԻՒՑԻ Նեսոլ լրագիրը Ամերիկայէն ան լուրը կու տայ։ Հարաւային Կարոլինայի մէջ ագտակար երկրագործական փորձ մը կ'ըլլայ։ Ցուներոս Սմիթ անունով ազնուական մարդ մը, որն որ յատաջագոյն Լոնտոնի մէջ ամենուն ծանօթ եր, բարեխառն ու հաստատուն օդ ունեցող տեղ մը թէ՛ անկեց, որն որ հիմա ծաղիկ բացած է եւ քանի մը շաբաթ ետքը առաջին բերքը պիտ'որ քաղէ։ Պ. Սմիթ շատ մեծ յոյս ունի որ քիչ ատենէն ան Միսիսիպի, նահանգներուն հարաւային տերութիւնները թէրի վաճառականութեան մէջ Զինաց հետ պիտ'որ մրցիին։ Նաեւ նոյն մշակութիւնն ալ հարաւային Կարոլինայի մէջ Պ. Սմիթին ջանքովը յաջողեցաւ։ Բայց ասկէ աւելի երեւելի գիւտ մը Միսուրիի տերութեան մէջ գտնուեցաւ, որն որ ընդհանուր մեծ ուրախութիւն պատճառեց։ Ան տեղը սկսան բրինձ մշակել, որն որ շատ ադեկ յաջողելով յոյս կու տայ որ Ամերիկայի մեծապէս բերքերուն կարգը մտնէ։

— Միսիսիպի նահանգներուն ան տարուան բամբակը ատատիկ ցրտէն ու որդէն շատ մեծ վնաս կրեր է, այնպէս որ բոլոր հնտեղացոյց բամբակը հազիւ թէ 200,000 հակ (ռիւ, դալա) կ'ըլլայ։

Բ. Եղիսէի նոր գեսակ պատրաստութիւն։

ԼՐԱԳՐԵՍ անցած տարուան առաջին թուոյն մէջ ծանուցած էինք որ Թուսաստանի տարերուն մէջ նոր տեսակ որդ մը գտնուեր է եւ բոլորերուն շատ վնաս կու տայ։ Դոյն ատենները բոլոր հողաստանները երեսը մեծ տերութիւն մը կը տեսնուէր, որովհետեւ աշնան ցանը կը բարեւեն ու կը տարեւեն, եւ գարնան միայն խոտ կը բուսնէր։ Հիմա Հ-ոսիոյի Դոր- ըսուած ըրդիրը կը պատմի որ իսկոյան այնպէս դժբախտ կարծուած գեսպը մինչեւ մեծ բախտ բերեր է։ Ան որդերը միայն ձմեռուան մէջ երեւնալով՝ թէպէտ աշնան ցանը փճացուցեր են, բայց հոն ալ շատ կակղցուցեր, թեթեւցուցեր ու պարարտացուցեր են, այնպէս որ գեղացիք գարնան շատ դիւրութեամբ երկիրը կրցեր են հերկել ու աշնանացանին մէջ կրած վնասներուն տեղ տատնապատիկ շահեր են։ Հիմակ ուր որ նոյն որդը կ'երեւայ նէ, առատութեան ու յաջողութեան նշան սեպելով՝ գրացիք երկրին տերոջը ուրախակից ու բարեմաղթ կ'ըլլան։ Գեղացիք որոշած են որ աշնան երկիրը պարարտ թողուն, վասն զի արդէն միայն գարնան աշխատելով՝ ճոխ վարձատրութիւն կը գտնեն։

Գ. Ամերիկ ֆորիներ — Նոր Ռեենոյ։

ՅՈՐԵՊՈՒՆՑԻ լրագիրը կը հաստատէ որ Պ. Յոսէֆ Լոմպարտի Պ. Մարսիլիան Սամնիլին գործակցութեամբ ժանուար (ակտոյտոր) ու անուա-

* Գաղղիացւոյ մէկ աշխարհագրական փարսախը (lieue) հաստատակ քսանչորս ժամէն քիչ մ'աւելի է։

սար մեքենայ մը շինելը է՝ անգործ մեռաքոյ մեքենը կարժեցնելու (փոխմիելու) համար։ Ասոր մեծ օգուտն ան է որ քիչ ուժով մը շարժելով՝ մեկ լոպէի մէջ չորս հազար ենկինակի (մասուրոյ) շրջան կ'ընէ։ Ասիկայ արևելեան մեռաքահանելուն միայն դնելու ալժանի բան է։

ԲՆԱԴԻՏԵԿԱՆ

Գրաւ՝ Հայնը Գրբէի։

ԱՆԳԼԻԱՅԻ մէջ պ. Գիլիպս օգտակար ու հանճարեղ գործիք մը գտաւ, որուն վախճանն է կրակը մարել, բայց չէ թէ մինչև հեմա տարբերական եղած միջոցներով, հապա գրեթէ կրակով, ու անոնը դրաւ Հրաշինչ (Fire-annihilator, ֆայր ընիհիլէյթր), իբր թէ կրակը կ'աշընացընէ։ Լոնտոնին կազի գործարանին մէջ առ օրերս նոյն գործիքով շատ գարմանալի փորձեր եղան ու ամէնն ալ յաջողեցան։ Պ. Գիլիպս ի սկզբան զանազան դիպքերու մէջ դիտած էր որ պարզ ջուրը կրակ մարելու համար շատ տկար է, անոր հակառակ թանձր մածուկը շատ հեղ կրակը առնչի ուժով կը մարէ։ Երբոր քովէ քով վառուած կրակներէն մեկուն մածուկը փչելովը քովինին վրայ երթալով՝ զանիկա մարեց։ Բայց ասիկայ առնչի եւս աշխեղ փորձով մը ծուռու մէջ տեսաւ։ Գրահամ Հրարուս կոչեցեր բանեցուած՝ սաստիկ բարձր բոցերը դուրս կը ժայթքէր։ Հրաբխին բերանէն պրոմիկոցած այնչափ ջուրը կրակին եւ ոչ միայն մը կ'ընէին։ անոր հակառակ հովին զօրութիւնովը քովի հրաբխին բերանէն կրակին վրայ փչած թանձր ծուխն ու շոգին ամպին կրակը մարեց։ Ասոնցմով, պ. Գիլիպս գործնական հանգամանք մը տուաւ որ միասով կրնայ կրակ մարել։ Ես վախճանի համար գրեաւորաբար անանկ նիւթեր ընտրեց, որոնց ծուխն ու շոգին հեղձուցիչ է, այս ինքն այրուած հանքային ածուխ (Coke), հասարակ բորակ (ամոնիաք), գաճ (աբբա) եւ ջուր։ Ասոնց ամէնն ալ կը շաղուի մեկ զանգուած կ'ընէ, ու հրաբխին գործիքին մէջ սաստիկ հովով հանելու տրաշուած ատեղը (պընձէ սենիակին մէջ) կը դնէ։ անոր վրայ ալ քիչ մը անկապի ու. շաբարի քլորուռ (Chlorate de potasse et de sucre) կը յանէ։ Ա՛ս վիրքին բաղադրութիւնն ուրիշ բան չէ, բայց եթէ լուցափայտի (աշխարհաբար՝ ֆոսֆորաբ) նիւթ, որուն վրայ պղտիկ սրուակ (շիշ) մը ծծրմոյ սաստիկ թթու կամ բարկ ժանտաքուր (տեսա) լեցրնելով՝ անմիջապէս կը բուրնկի ու զանազուածը կը սկսի պրիլ, եւ թանձր ու. հեղձուցիչ ծուխ մը հանել որն որ խարտեակի (գէրոյի) մը մէջին ամրի պէս գուրս կ'ելլէ ու կրակի վրայ երթալուն պէս՝ խարտեն կը խողդէ կը մարէ։ պ. Գիլիպս ամ կարմեռ մը փորձի համար շատ ընդարձակ կրակներ մարեց։ Ա՛ս գործիքը թեթեւ, պարզ, մեծ ու պզտիկ ըլլալուն համար՝ փտանգի ժամանակ ամէն տեղ կրնայ գործածուիլ եւ տներուն մէջ պատահած կրակները, ծխանին բուրնկիլը եւայլն, անհապաղի շուտուվ մարելու։ Ընդհանրապէս մէջ կրակէ պատճառած տարեկան վնասը 2 միլիոն լիրա սդերլին (200,000,000 ֆրանսիական կամ 440,000 ռուբլի) կը հասնուի, պ. Գիլիպս ատանկ մեկ մեծ վնասն արգելելուն համար՝ ամէն իրաւունք շնորհակալութիւն կ'ընդունի։

ԴՐԱՖԵՓԻԽՈՒԹԵՒՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

ԱՅԵՆՆԱ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 7

Ամստերտամ 100 ընթացիկ թալէր՝	227 ½	արծ.	Ֆիորին	2 տոկոս
Անվերսի 100 ընթացիկ Ֆիորին՝	109	„	„	½ „
Լիվոռնոյ 300 Դրասան. լիրա՝	106	„	„	2 „
Լոնտոն 1 ֆունտ սդերլին՝	10.53	„	„	3 „
Համբուրգի 100 պանգոյ մարքը՝	239 ½	„	„	2 „
Ճենովա 300 նոր լիրա Ռիեմ.	125	„	„	2 „
Մարսիլիա 300 ֆրանք՝	128 ½	„	„	2 „
Մինշեն 300 աւստրիական լիրա՝	99	„	„	2 „
Փարիզ 300 ֆրանք՝	129	„	„	2 „
Ֆրանքֆ. ամ. Մայն 120 Ֆիորին	109	„	„	3 „
Պոլիս (Դեկտ. 4.) 112—409 փարայ՝	1	„	„	31 տարեւ

ՑԵՑՏԵՐԵՐՈՒԹԻՒՆ

Լիւրոպա ըսելովը 1850ին նոր ժամանակ մը կը մնանք, որուն մէջ իր երբորդ տարին լրացընելով՝ շորրորդը պիտի սկսի։ Նոր ժամանակ կ'ըսենք չէ թէ միայն նոր տարեշրջան, այլ նաեւ այնպիսի փոփոխութեանց համար, զորոնք մեր ազգայնոց յառաջդիմութեան աւելի եւս օգնելու վախճանաւ յանձն կ'առնուին՝ զանազան բարեւեւալ խարհրդածութիւններէն ու պատճառներէն շարժելով։

Ազգի մը մէջ լրագիրներն ու օրագիրները ուրիշ մեկ բանի բանեցուն պէս կրնին նշանակութիւն ունենին, այսինքն՝ մեր յառաջդիմութեան ոգեոյ, որ է անոնցմով դիտուած օգտուը, մեր մ՝ ալ յառաջդիմութեան ասպիսնին նշան։ Ասիկայ այնպէս ասելը է որ շատ անգամ դիանակնիք ազգի մը կրթութեան աստիճանն իմանալու համար անոր լրագիրները կը համրեն, ասոնց թիւը ժողովրդեան թուոյն հետ կը բաղդատեն, եւ անկէց կը գուշակեն որ ազգի մը միտքը ո՞րչափ բացուած է, ո՞րչափ կարգացող կամ ինչ աստիճանի ընթերցասիրութիւն կայ։ այնչա՛ս տեղը չէ ցուցընելու. որ մեր ազգային լրագիրներն ու օրագիրները ազգին թուոյն հետ բաղդատելով, եւ առ ալ գարձեալ ուրիշ ազգաց ունեցածներուն քովը դնելով ինչ հետեւանք՝ կ'ելլէ։ Բուական է հոս ըսելը որ մեր ազգին մէջն ալ լրագրաց ու օրագրաց վրայ ասանկ կրկին ըմբռնում մ՝ մը քիչ շատ կը տեսնուի։ Ասկից է որ ամէն մեկ նոր լրագիր ելլելուն՝ անկէզ հայրենասէրներն թերթին ուրախութիւն մը կը զգայ՝ զանիկայ իր կենդանի գոյութեան մեկ նշան, իր ազգային յառաջդիմութեան շէնքին նոր մշտի եւ իր մտաւորութեան նոր նշոյլ մը տեսնելով։ Նաեւ օտար ազգներու առջեւ իր ազգին վրայ ծանօթութիւն տուած ատեն՝ շատ մը լրագիրները կը հաշուէ եւ անանցմով ազգին վրայ եղած կամ ըլլալու պատիւը բաղդացընելու կը ջանայ։

Իսկ եթէ մեր ազգայինք իրենց մայրենի լեզուաւ հրատարակուած լրագիրներն ու օրագիրները գտնուի եւ օգտակար սեպելու մէջ միաբան են, բայց ամէն մեկը զանոնք իր ախորժակին աւելի համաձայն գտնել, ուզելով՝ այլեւայլ բաղձանքներ կը յայտնէ ու անոնց կատարումը կը խնդրէ։ Ասոնց ամէնը մեկտեղ բերելով եւ որոշ բաղձանք կամ ամենուին բաղձանք մը ընտրելու մեկդի թող տալով՝ երբեմն ազգային կողմ կրնանք մատնել։ Մէկ կողմանի մարդիկը՝ որոնց մէջ շատ աւագ անձինք կան, գլխաւորաբար կը բաղձան որ լրագիրներուն մէջ կարելի եղածին չափ ընդարձակ քաղաքական լուրեր ըլլան, ղեսպանական խօսակցութիւններն ու խորհրդարանները երեւելի ճառերը տարածուին, այնպէս որ իրենց կարդացած ազգային լրագրին մէջ ասոնցմէ միջին աստիճանի լուր մը պակաս որ ըլլայ, մեծ ճնշանք սուղ կը դնեն։ իսկ ուսումնական լուրերը երկրորդական կը համարին։ Ասոր հակառակ մեկալ կողմը քաղաքական լուրերը երկրորդական դնելով՝ անոնց փոխարէն մը կը ընդունի որ լրագիրներու մէջ գլխաւորաբար հրատարակուին ազգային տեղեկութիւններ, այլեւայլ տեսական ու գործնական ծանօթութիւններ եւ ընտիր՝ ու հրահանգիչ բանաստեղծական հատուածներ եւայլն։ Ոմանք ալ կան որ միանակ ստորագրեալ բաներ կ'ուզեն, բայց ասիկայ վերջինին ատրին ու. ուամկական աստիճանն է եւ՝ լաւ մասին անոր հետ կը միանայ, ուստի եւ երկու գլխաւոր կողմ կը մնայ, որոնց երկուքին ուզածն ալ իրաւացի ու սգտակար եւ փախճաններն ալ նոյն է, այսինքն՝ Ազգին յառաջդիմութիւնը, միայն թէ այլեւայլ նկատմամբ։

Քաղաքական լուրերու ուղղող կողմը նախ առ կը մնանէ։ Մեր ազգայինք արդ օր սերբութեան պաշտօնեաներուն մէջ կը շատնան ու գնա՛ պիտի շատնան, ասոր համար հարիւր պէսպէ է որ քաղաքական գիտութիւնը ազգին մէջ իր մեծութեան լիութեան սարածուի, ընդհանուր ազգը քաղաքական լրոց ազէկ տեղեակ ըլլայ, որպէս զի կամաց կամաց մեր մէջն ալ այնպիսի տնձինք շատնան, որոնք սերբութեան զանազան ծառայութիւններուն մէջ կարող ըլլան լաւ պատշաճի գործել։ Երկրորդ՝ պատմութիւնը անոր համար հարիւր ու օգտակար ուսում մըն է, կ'ըսեն, փոխն զի դիւաւորաբար անով մարդուս միտքը կը բացուի, ու սնով կը սորվի կենաց ամենեն հարիւր գիտութիւնը, որ է խնդմանութիւն — ինքնաքննութիւն։ արդ լրագիրներուն կամ գիտելիքներուն քաղաքական մասն է որ ամէն ժամանակ պատմութեան բուն հարցն եղած է, եւ լաւ հետեւորդի խոհեմութիւն ու. կենցաղագիտութիւն սորվեցընողն ալ դիւաւորաբար ան է։ — Ասոնք յարգութեան ընդունելու պատճառներ են։ Ասոր համար մենք ալ ազգայնոց ասանկ մեկ օգտակար բաղձանքն յայտնելու մեզի սիրելի պարտք մը սեպելով՝ յառաջուան շափ կը ջանանք որ գիտնալու արժանի քաղաքական լուրերը պարզ ու. ազգեցոց մտքին դիւրահաս ոճով եւ ամիսի եղանակու անտրկում հաղորդենք, չէ թէ նիւթական դէպքերը միայն պատմելով, այլ մանաւանդ սոնոց բուն պատճառներն ու հարկաւոր հետեւութիւններն ալ ծանուցանելով, որովհետեւ ասոնց առանց դիանալու՝ պատմութեան օգուտը քիչ կամ ոչինչ կ'ըլլայ։

Ուսումնական եւ ազգային մասին փափաքողներուն պատճառներն ալ կրնանք ըսել որ առջիններուն հաւասար են, եւ նոյնպիսի յարգութեան արժանի։ Եթէ քաղաքական մասը հարկաւոր է, կ'ըսեն, ուսումնականը եւս աւելի, որովհետեւ ասոր սահմանն ալ աւելի ընդարձակ է, եւ սգուտն ալ բազմազանակ կրնայ ըլլալ։ Լրագրաց ու օրագրաց ոչէկ եւ ընտիր բանաստեղծականը ազգայնոց սիրտը կը կրթէ, որ մեծագոյն հարկաւոր է, եւ ախորժակը կը բարակցընէ։ Զուարճանքի մասը գիտութիւնը ուսումնականներուն կ'անուշցընէ, կարդացողը հաճելի կ'ընէ եւ. տիսրժելի դառնը կու տայ։ Ազգային տեղեկութիւնները շատ բաներու մէջ ազգին ուղղակի կ'առաջնորդեն, եւ գլխաւորաբար ազգը ազգայնոց ճանչնալ եւ անկէ հարը սիրել կու տան, միտն զի Ա՛ռանց ճանչնալոյ՝ սեր չ'ելլեր։ Ազգը ինքը զինքը ճանչնալով եւ սիրելով՝ կը սկսի յառաջդիմութեան բաղձանք ու գործունեայ ջանք մ՝ունենալ եւայլն։ Ա՛ս ու ասանկ գեղեցիկ պատճառները կը ճանչնալինք ու կը ճանչնանք։ եւ շատ կ'ուրախանանք որ հիմա քաղաքական լուրերուն նուազելովը կարող կ'ըլլանք առ օգտակար մասերն ալ թէ մեր եւ թէ ազգայնոց բաղձանքին համաձայն ընդարձակել, առատացընել, եւ նորանոր ճիւղեր աւելցընել, որոնց վրայ աւելի յայտնի պատկերներ մը տալու համար կը ծանուցանենք որ յրապրիս ուսումնական մասը պիտի ըլլայ։

Ազգին վիճակին ու ազգային կրթութեան վրայ, ազգային պատմութիւն, ազգային լեզու. գրաբար ու աշխարհաբար, ազգին սերբութեան ունեցած պարտականութիւններուն վրայ, ազգային յառաջդիմութեան միջոցներուն վրայ եւայլն։

Բնական պատմութիւն, քնոգրաֆութիւն, պատմութիւն, երկրաչափութիւն, աշխարհագրութիւն, ուղեւորական, աւելորական եւ. տնտեսական գիտութիւններն եւայլն։

Բանաստեղծական հատուածներ, որով կ'իմանանք անանկ ընդարձակ գլխաւոր պատմութիւններ, որոնց վախճանն ըլլայ ծառայութիւն, հայրենասիրութիւն, հաւատարմութիւն, ընտանեաց հաճելի կեանք եւ ասոնց նման բաներ սորվեցընել։ Պարտեալ հանատ գլուխներ պատմութիւններ ու խորհրդ, արձակ ու ասանաւոր բանաստեղծական կարդներ եւ ստորագրութիւններ եւայլն։

Ա՛նոր ու. ծանր՝ բայց միանգամայն մեր ազգայնոց յառաջդիմութեան օգնելուն համար՝ քաղաքաշինութիւնները յանձն կ'առնունք, եւ կը ջանանք որ մեր կարողութիւնը եւ մեր իմերթիւ էջերը ոչչափ որ կը թողուն նէ. յիշեալ մասերը փոխարկի հրատարակենք։ Կը յուսանք որ ասոնցմով մեր հանդիսիները դոհ կ'ելլան, եւ կը քաջալերուինք գիտնալով որ ազգային յառաջդիմութեան մեր ասանկ անկեղծ ու տաժանելի գործակցութիւնը թէ մերինոց եւ թէ օտարազգեաց աչքերը միա՛ հաճոյական ընդունելութիւն գտած է ու կը գտնի։ Լրագրիս մեկալ որոշմանները նոյն կը մնան. միայն ա՛ս կ'ուզենք որ սարարդութիւ ուղղ յարգի անձինք անունին շատ տեղ ծանուցանեն, որպէս զի տարբերի օրինակաց թիւը կարող ըլլանք ըստ պէտքի գնել։

ԼՐԱԳՐՈՅՍ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

1. Ա՛ս լրագիրը ամէն երեքշաբթի մեկ մը կ'ելլէ։ 2. Տարեկան գինը կանխիկ (ֆէշէ) 10 ֆիորին արծաթի է, վեց ամիսանը՝ կանխիկ 5½ ֆիորին արծաթի։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Ա՛ս մեր լրագիրը կրնայ առնուիլ. Ա. Ռուսորիայի ամէն կայսերական նամակատուներէն (ֆոնտանէրէն), թէ Ռուսորիայի կայսրութեան եւ թէ բարոյ Տաճկաստանի մէջ։ — Բ. ՎԻԵՆՆԱ, Մխիթարեանց գրատանատունեան խանութը։ — Գ. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, Զուարճանը խանը, Պ. Ալեսանդրեանց սենեակը։ ՊԷՏԱՎԱՆ, Երուսաղէմի վանքը, Մխիթարեանց գրատանատունեան սենեակը։ ՂԱԼԱԹԱ, Գոնորիոյ խանը, Մուրատեանց սենեակը։ — Դ. ՅՄԻՒՌՆԻԱ, Ցոմակիմին սենեակը։ — Ե. ՅԱՖԻՈ, ՆԻԱ, Եէնի Մահալէ Մխիթարեանց վանատունը՝ — Զ. ԹՐԵՍԹ ԻՆ ՀՈՒՍՍ, Նոյնպէս Մխիթարեանց վանատունները։ — Իսկ ուրիշ բաղաքներէն ստորագրութիւ. ուղղողները՝ ան տեղերէն մեկուն հետ կրնան թղթակցիլ։